

Marina Gržinić

Afropesimizem
in afrofuturizem

I.

Afropesimizem in afrofuturizem sta dva različna, a medsebojno povezana teoretična, kulturna in umetniška okvira, ki raziskujeta izkušnje in prihodnost Afričanov in Afroameričanov.

Afropesimizem proizvaja diskurze, ki zagovarjajo, da so družbeni, ekonomski in politični sistemi v osnovi strukturirani tako, da ohranjajo proti-Črnskost in dehumanizacijo Črncev. Predpostavlja, da so zgodovinske in današnje realnosti suženjstva, kolonializma in systemskega rasizma ustvarile svet, v katerem se Črnce nenehno postavlja zunaj meja človeškosti. Afrofuturizem je kulturno in umetniško gibanje, ki združuje elemente znanstvene fantastike, fantazije in spekulativne fikcije z afriško in afriško diasporično zgodovino, kulturo in estetiko. Predvideva prihodnost, v kateri imajo Črnci in njihove kulture osrednje mesto, ter raziskuje teme identitete, tehnologije in osvoboditve.

Afropesimizem poudarja sistemsko naravo proti-Črnslosti in izzive, povezane z iskanjem osvoboditve znotraj obstoječih struktur. Afropesimizem poudarja *neprimerljivost* Črncev z drugimi marginaliziranimi skupinami. Zaradi edinstvene zgodovinske trajektorije suženjstva in proti-Črnslosti je bistvo Afričanov in Afroameričanov, njihovih izkušenj in bojov, dojet kot dispozitiv ultimativnega Drugega. Vidnejše pozicije afropesimističnega teoretičnega okvira so Frank B. Wilderson III, Jared Sexton, Saidiya Hartman, a tudi drugi.

Avtorji in uredniki knjige iz leta 2017 *Afro-pessimism: An Introduction* (Afropesimizem: uvod) povzemajo, da je afropesimizem teoretični okvir, ki enotno preučuje vseprisotni vpliv suženjstva in rase na proti-Črnslost, čeprav se razlikuje v svojih metodah analize. »Bistveno pa je,« kot zapišejo, »da afropesimizem ni fiksna ideologija, temveč teoretična leča za umestitev razmerij moči, na politični in libidinalni ravni.«¹

Ne gre za togo ideologijo, ampak za perspektivo, ki omogoča razumevanje dinamike moči v političnih in libidinalnih kontekstih. V kontekstu afropesimizma izraza »politični« in »libidinalni« označujeta različne, vendar povezane ravni analize in izkušenj. Politična raven se nanaša na strukture in sisteme moči, vladanja in družbene organizacije. Vključuje zakone, politike in institucije, ki urejajo družbo, ter načine deljenja in izvajanja moči. V afropesizmu politična raven preučuje, kako je proti-Črnskost vgrajena v omenjene strukture, torej kako vpliva na zakonodajo, izvrševanje zakonov, ekonomske sisteme in javne politike. Gre za preučevanje načinov ohranjanja proti-Črnslosti v institucionalnih praksah in državnih mehanizmih. Libidinalna raven raziskuje, kako se proti-Črnslost krepi ne le v očitnih političnih in družbenih strukturah, ampak tudi v globljih, afektivnih in psiholoških dimenzijah. Preučuje, kako se rasni antagonizem internalizira, čustveno doživlja in ohranja v kulturnih pripovedih, družbenih interakcijah in osebnih željah. Libidinalno, sklicujoč se na psihoanalizo, se nanaša na psihično energijo, povezano z instinktivnimi nagoni, predvsem v zvezi s seksualnostjo in željo. V okviru tega obravnava čustvene in psihološke vidike rasizma, denimo načine ustvarjanja družbenih pripovedi in ohranjanja negativnih stereotipov o Črncih, vplive teh stereotipov na medosebne odnose in samopodobe ter načine, s katerimi kulturne produkcije (kot so mediji in literatura) krepijo proti-Črnske sen-

¹ Wilderson III, Frank B., Hartman, Saidiya, Martinot, Steve, Sexton, Jared in Spillers, Hortense J. »Introduction«. V: Wilderson III, Frank B., Hartman, Saidiya, Martinot, Steve, Sexton, Jared, in Spillers, Hortense J. (ur.). *Afro-pessimism: An Introduction*. Minneapolis: Racked & Dispatched, 2017, str. 7.

timente. S preučevanjem obeh ravni želi afropesimizem razkriti celoten obseg proti-Črnskega in pokazati, da ta ne zadeva le zunanje, sistemsko zatiranje, temveč je globoko zakoreninjena tudi v kolektivni psihi in čustvenem življenju družbe. V nadaljevanju bom pokazala, kako dispozitiv proti-Črnskega oblikuje diskontinuirano časovnost globalnega kapitalizma.

Afrofuturizem se osredotoča na tehnokulturo, intersekcijo rase, tehnologije in prihodnosti ter raziskuje, kako lahko tehnološki napredek opolnomoči Črnske skupnosti. Pomeni ponovno elaboracijo zgodovine Afrike in afriške diaspore z združevanjem te zgodovine s futurističnimi pripovedmi. Predstavlja si prihodnost, v kateri bodo Črnici osvobodjeni zatiranja, navdih pa pogosto črpa iz afriških tradicij, mitologij in duhovnosti. Znanе osebnosti afrofuturizma vključujejo W.E.B. DuBoisa (proto afrofuturista, zgodovinarja in sociologa), Henrietta Lacks (ikono moderne medicinske znanosti),² Sun Raja (glasbenika in filozofa), Octavio Butler (avtorico), Georgea Clintona (centralno figuro P-Funka), Nono Hendryxa (glasbenika), Alondro Nelson (profesorico in avtorico), Nnedi Okorafor (avtorico) in Janelle Monáe (glasbenico in umetnico).³

V knjigi *Afrofuturism: The World of Black Sci-Fi and Fantasy Culture* (Afrofuturizem: svet Črnske znanstvene fantastike in fantazijske kulture) iz leta 2013 avtorica Ytasha L. Womack navaja: afrofuturizem lahko imenujemo »moč podzvesti ali prevlada *soul* kulture, ki je prešla v kiberpop, a pri tem plesu v potovanju skozi čas, za katerega afrofuturisti živijo, gre tako za povrnitev duše kot za izstrelitev v daljno prihodnost, na neznano Mlečno cesto ali v globine podzvesti in imaginacije«.⁴

Če razstavimo miselno kompozicijo, ki nam jo ponudi Womack, afrofuturizem prodira v globoko zakoreninjene, pogosto podzavestne elemente kulture in identitete. To pomeni, da afrofuturistični izrazi črpajo iz globokih psiholoških in kulturnih rezervoarjev. Fraza »*soul* kultura, ki je prešla v kiberpop« nakazuje mešanico tradicionalnih Črnskih kulturnih elementov (*soul* kulture) s sodobnimi, futurističnimi in digitalnimi vplivi (kiberpop ali kibernetično popkulturo). Afrofuturizem premošča vrzel med dediščino prednikov in sodobnimi tehnološkimi pokrajinami. Vključuje metaforični ples skozi različne časovne dimenzije, pri čemer se ukvarja tako s preteklostjo kot s prihodnostjo. Ta ples simbolizira dinamično interakcijo z zgodovino, kulturo in potencialnimi prihodnostmi. Afrofuturizem je več kot le zamišljanje futurističnih scenarijev. Vključuje ponovno povezovanje s kulturnimi koreninami, ki jih zahteva nazaj (*soul retrieval*), pa tudi zamišljanje in ustvarjanje novih prihodnosti. To potovanje je trdno zakoreninjeno tako v podzvesti

kot v imaginacijskem potencialu Črnske kulture, ki združuje tradicionalne elemente s futurističnimi vizijami. Afrofuturizem si zamišlja in stremi k prihodnosti, v kateri Črnici lahko uspevajo. To vključuje raziskovanje veselja (»neznana Mlečna cesta«) in poglobljanje v ustvarjalne in domišljjske globine uma (»globine podzvesti in imaginacije«).

Osrednja referenca afropesimizma je delo Orlanda Pattersona *Slavery and Social Death: A Comparative Study* (Suženjstvo in družbena smrt: primerjalna študija) iz leta 1982.⁵ Opisuje razmere, v katerih so Črnici prikrajšani za polno človeškost in izpostavljeni nasilju, izključenosti in marginalizaciji. Razumevanje suženjstva in njegovih trajnih posledic, kakor ga opredeljuje Patterson in Hartman, vključuje oster rez, saj se suženjstvo razume predvsem v smislu prisilnega dela. Natančneje ga opredelimo, če določimo lastninsko razmerje. Kot pojasni Patterson, suženj ni le nekdo, čigar delo se izkorišča, temveč je obravnavan kot lastnina, predmet ali blago, ki ga je možno uporabiti, kupiti, prodati in na koncu zavreči kot stvar. Sužnji so s pravnega vidika obravnavani kot predmeti in ne kot človeška bitja. V nasprotju z delavci, katerih predmet menjave je delovna sila, je celotno bitje sužnja predmet blagovne menjave. To pomeni, da sužnji ne delajo le za druge, temveč so sami lastnina, ki jo je mogoče zamenjati. Ker so sužnji obravnavani kot predmeti, niso priznani kot družbeni subjekti s pravicami in avtonomijo (*agency*). To pomeni, da sužnji niso del človeštva, saj je vrednost njihovega življenja le vrednost predmeta, ki se določa v sužnjelastniški trgovini.

² Lacks so leta 1951 diagnosticirali raka na materničnem vratu. Med pregledom v bolnišnici so zdravniki brez njene vednosti odvzeli nekaj njenih celic in jih poskušali ohraniti v laboratorijskem okolju. Lacks je umrla, celice pa so preživele in postale zaklad v farmakološki in biotehnološki industriji. Omogočile so razvoj cepiv in številnih genetskih raziskav. Zdravnik in biolog George Gey je iz celic njenega materničnega vratu uspešno vzgajal prvo linijo človeških celic. Poimenoval jo je HeLa po prvih dveh črkah njenega imena in priimka. Celice HeLa so prve človeške celice, poslane v vesolje, za preučevanje vpliva sevanja na celice, za razvoj metod umetne oploditve. Njena družina ni bila seznanjena s tem, da celice njihove matere živijo po vsem svetu.

³ Za enega večjih nedavnih pregledov afrofuturizma glej razstavo »Afrofuturism: A History of Black Futures« (24. marec 2023–18. avgust 2024) kuratorja Kevina M. Straita v Državnem muzeju afroameriške zgodovine in kulture, Washington, DC, ZDA.

⁴ Womack, Ytasha L. *Afrofuturism: The World of Black Sci-Fi and Fantasy Culture*. Chicago: Lawrence Hill Books, 2013, str. 2.

⁵ Patterson, Orlando. *Slavery and Social Death*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982.

Kot pojasnjujejo Frank B. Wilderson III, Saidiya Hartman, Steve Martinot, Jared Sexton in Hortense J. Spillers, Patterson preusmerja »razumevanje kompozicije suženjstva: namesto da ga opredeljujemo kot razmerje (prisilnega) dela, ga lahko natančneje mislimo kot razmerje lastnine. Suženj je objektiviziran na način, da je pravno obravnavan kot objekt (blago) za uporabo in menjavo. Ne gre le za komodifikacijo njihove delovne sile – kot pri delavcu – temveč za komodifikacijo njihovega celotnega *bitja*. Kot taki niso priznani kot družbeni subjekti in so zato izključeni iz kategorije 'človek' – vključitev v človeštvo je odvisna od družbenega priznanja, volje, subjektivitete in vrednotenja življenja.«⁶

Hartman v članku »The Burdened Individuality of Freedom« (Bremenjena individualnost svobode), prvotno objavljenem leta 1997, opiše prehod iz suženjstva v svobodo kot »ne-dogodek emancipacije«,⁷ saj suženjstvo ni preprosto prešlo v svobodo. Čeprav je bilo zakonito lastništvo sužnjev odpravljeno, so se pojavile nove oblike dominacije. »Nekdanji suženj je postal rasiziran Črnski 'subjekt', čigar položaj je bil po Frantz Fanonu epidermalno zaznamovan.«⁸ Prehod iz suženjstva v svobodo ni odpravil rasne dominacije, temveč jo je preoblikoval in z rasizacijo ohranil zatiranje. Nekdanji sužnji niso bili docela vključeni v človeštvo, ostali so podrejeni in zaznamovani z raso.

Skratka, afropesimizem predpostavlja in izpostavlja neprimerljivost Črnkega telesa. Opredelevitev slednjega kot ultimativnega Drugega pomeni, da so izkušnje in boji Črncev bistveno drugačni od izkušenj in bojev drugih marginaliziranih skupin prav zaradi edinstvene zgodovinske trajektorije suženjstva in proti-Črnskega.

»Kaj je afrofuturizem?« se v svoji knjigi sprašuje Womack. »Afrouturizem je intersekcija imaginacije, tehnologije, prihodnosti in osvoboditve.«⁹ Še več, »ne glede na to, ali gre za literaturo, vizualno umetnost, glasbo ali organiziranje na terenu [*grassroots organizing*], afrofuturisti redefinirajo kulturo in pojme Črnskega za sedanost in prihodnost. Kot umetniška estetika in okvir za kritično teorijo afrofuturizem združuje elemente znanstvene fantastike, zgodovinske fikcije, spekulativne fikcije, fantazije, afrocentričnosti in magičnega realizma z nezahodnimi verovanji. V nekaterih primerih gre za popolno prenovu preteklosti in spekulacijo o prihodnosti, ki ju prežemajo kulturne kritike.«¹⁰

Z drugimi besedami, afrofuturizem prinaša edinstven slog in vizijo, ki združuje futuristične elemente z motivi Črnske kulture. Prav tako vključuje afrocentričnost (osredotočeno na afriško kulturo in perspektive) in nezahodne sisteme verovanja, kar ponuja širši, bolj vključujoč pogled na svet. Afrofuturizem nudi proti-pripoved, ki si predstavlja možnosti onkraj omeji-

tev trenutnih sistemov in ponuja vizije prihodnosti, kjer Črnci uspevajo in vodijo tehnološki in kulturni napredek. Afropesimizem in afrofuturizem se Črnske izkušnje lotevata iz različnih kotov, afropesimizem poudarja kritično analizo systemskega zatiranja, afrofuturizem pa spodbuja ustvarjalno in upanja polno raziskovanje Črnskih prihodnosti.

Za boljše razumevanje doslej predstavljenega, saj povedano v nobenem pogledu ne predstavlja etnografske identitetne sage, ki se dogaja na obrobju sveta, ki ni »naš« svet – v Sloveniji vlada najprej in predvsem režim Belskosti – se bom lotila podobne dileme: kako bi ta odnos med preteklostjo in prihodnostjo lahko umestili v sodobni evropski filozofski kontekst 20. stoletja. Afrofuturizem in afropesimizem imata povsem diametralno nasproten odnos do zgodovine, podobno kot je nasprotje med zgodovinskimi perspektivami Walterja Benjamina in Alaina Badiouja.

Benjaminov pogled na zgodovino, zlasti kot se izraža v njegovih »Zapisih o pojmu zgodovine«, poudarja kritično ukvarjanje s preteklostjo.¹¹ Nasprotuje linearnemu, progresivnemu pogledu na zgodovino in namesto tega predlaga zgodovino kot polje boja, kjer je treba preteklost kritično preučevati, da bi odrešili potlačene in pozabljene zgodovine. Benjaminovo pojmovanje je pogosto opisano kot »mesijansko«, saj vidi možnosti za revolucionarno spremembo prihodnosti v priznavanju in reaktivaciji preteklih bojev. Zgodovino bi morali razumeti skozi materialne pogoje in boje zatiranih (zgodovinski materializem). Trenutki preteklosti lahko izbruhnejo v sedanost in ustvarijo priložnosti za revolucionarno spremembo (zdaj-čas/*Jetztzeit*). Obenem gre za razumevanje zgodovine kot niza katastrof in ne kot linearne napredovanja dogodkov (metafora Angela zgodovine).

Badioujeva filozofija je usmerjena v prihodnost in dogodek, ki ga opredeljuje kot radikalni prelom z obstoječim redom, ki ustvarja nove možnosti in resnice.¹² Badioujev pristop k zgodovini ni toliko povezan z odrešitvijo preteklosti, temveč bolj z izkoriščanjem

⁶ Wilderson, Hartman, Martinot, Sexton in Spillers 2017, str. 8.

⁷ Hartman, Saidiya. »The Burdened Individuality of Freedom«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 33. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 1997.

⁸ Hartman [1997] 2017, str. 8.

⁹ Womack 2013, str. 9.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Benjamin, Walter. »Zapisi o pojmu zgodovine«. Prev. Košar, Aleš. *Phainomena*, let. 24, št. 94/95, 2015, str. 277–86.

¹² Badiou, Alain. *Being and Event*. Prev. Feltham, Oliver. London: Continuum, 2006.

trenutkov, ki ustvarjajo nove realnosti in resnice. Poudarja, da lahko revolucionarni dogodki prekinajo kontinuiteto zgodovine in povzročijo spremembe brez primere. Radikalni prelom, ki v svet prinese nove možnosti in resnice, je dogodek. Za Badiouja je zvestoba proces, s katerim ostajamo zvesti implikacijam dogodka in nato še naprej sledimo njegovemu revolucionarnemu potencialu. Nazadnje, gre za sledenje stalnemu procesu konstruiranja in uresničevanja implikacij dogodka (ki je postopek resnice).

Afropesimizem se bolj ujema z Benjaminovim pogledom na zgodovino. Kritično se ukvarja z zgodovinsko kontinuiteto proti-Črnske in poudarja nenehno strukturno in sistemsko nasilje nad Črnci, ki se razteza od suženjstva pa vse do danes. Afropesimisti trdijo, da je zapuščina suženjstva pustila neizbrisno sled v družbi in ustvarila trajno stanje družbene smrti Črncev. Podobno kot Benjaminov pojem odrešitve pozabljenih bojev se afropesimizem osredotoča na neprekinjene in nerešene travme Črnske zgodovine. Afropesimizem gleda na zgodovino kot na niz nenehnih katastrof, ki so jim podvrženi Črnci, in ne kot na linearno napredovanje k osvoboditvi. Ta točka je tesno povezana s ključno družbeno in politično temo, ki jo razvija Hartman: s »posmrtnim življenjem suženjstva«,¹³ ki kritično postavlja pod vprašaj vsakršno obliko sobivanja sredi trenutnih globalnih grozodejstev. Še več, poudarja strukturno kontinuiteto te preteklosti.

Afrofuturizem se po drugi strani bolj ujema z Badioujevo usmeritvijo v prihodnost in dogodek. S predstavami o radikalno novih prihodnostih, kjer imajo Črnci vodilno vlogo pri tehnološkem in kulturnem napredku, si prizadeva prekiniti z zatiralskimi kontinuitetami zgodovine. Afrofuturizem si na novo zamišlja zgodovino s pomočjo spekulativnih pripovedi, ki izpodbijajo prevladujoče zgodovinske pripovedi in ustvarjajo prostor za alternativne možnosti. Tako kot Badioujev dogodek tudi afrofuturizem zre v prihodnost, v nove možnosti in resnice, ki rušijo obstoječi zgodovinski red. Uporablja elemente preteklosti, kot so afriške tradicije in mitologije, da bi si to preteklost na novo zamislil in zgradil alternativne prihodnosti ter se tako odtrgal od zgodovinske kontinuitete zatiranja.

Oba okvira s svojima različnima pristopoma k zgodovini ponujata komplementarna pogleda na Črnsko izkušnjo: afropesimizem s kritiko nenehnih zgodovinskih krivic, afrofuturizem pa z imaginacijo transformativnih prihodnosti.

Leta 2019 se Achille Mbembe v svoji knjigi *Necropolitics* (Nekropolitika) spusti v polemiko z drugimi tokovi Črnske filozofije, tako zgodovinskimi kot aktualnimi.¹⁴ Ta polemika se začne že s pojmom »družbene smrti«, ki ga je predlagal Patterson,¹⁵

in se nadaljuje z razlikovanjem treh zgodovinskih in sedanjih linij. Prva je afrocentrična linija,¹⁶ druga je afropesimizem.¹⁷ Kot poudarja eden od vodilnih predstavnikov afropesimizma Frank B. Wilderson III, akademik in večkrat nagrajeni avtor, je afropesimizem neprimerljiv opis Črnske, kjer rasa obarva (skoraj) vse.¹⁸ Mbembe je do njega oster; pravi, da je rasni pesimizem zasidran v Beli Ameriki in njenem globokem prepričanju »da sta svoboda in varnost bele rase lahko zagotovljeni le na račun življenja nebelcev«.¹⁹ Tretja linija, ki je Mbembeju ljubša, je afrofuturizem, predvsem zaradi tehnoloških elementov, ki jih ta prinaša. Poudarja, da afrofuturistična kritika humanizma deluje z analizo kapitalizma. Ta točka je pomembna, saj se v nasprotju z drugimi postkolonialnimi avtorji neposredno in vztrajno ukvarja z analizo kapitalizma. Izrecno obravnava načelo rase, a ne kot znamenje identitete, temveč kot prag, ki povzroča venenje življenja in materije ter ustvarja ničelni svet.²⁰ Še več, Mbembe se nenehno giblje nazaj in naprej, h kolonialnemu suženjskemu sistemu, ki je proizvedel sužnja kot človeško biološko zalogo.²¹

II.

Želela bi podrobneje izpostaviti nekaj ključnih elementov, ki so v tem pogledu neposredno povezani z EU in slovenskim prostorom, in nasloviti tiste, za katere upam, da bodo pretresli naša stališča in nam pokazali vzporednice tudi za razmislek o današnjih vojnah. V nadaljevanju želim 1) izpostaviti Belo nadvlado/režim Belske in poudariti, da je treba ta režim zrušiti; 2) razumeti nasilno aktualnost razlike med kolonializmom in naseljenjskim kolonializmom ter ustrezni procesi dekolonizacije; in 3) izpostaviti radikalni predlog afropesimizma v povezavi s prostorom in časom ter predstaviti kritični pogled na razmerja moči, zlasti v povezavi s spolom.

¹³ Hartman, Saidiya. *Lose Your Mother: A Journey along the Atlantic Slave Route*. New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2007.

¹⁴ Mbembe, Achille. *Necropolitics*. Prev. Corcoran, Steven. Durham: Duke University Press, 2019.

¹⁵ Patterson 1982.

¹⁶ Mbembe 2019, str. 161.

¹⁷ *Ibid.*, str. 162.

¹⁸ Wilderson III, Frank B. *Afropessimism*. New York: Liveright Publishing Corporation, 2020.

¹⁹ Mbembe 2019, str. 162.

²⁰ *Ibid.*, str. 168.

²¹ *Ibid.*, str. 165.

Osredotočila se bom na tri temeljna besedila osrednjih piscev gibanja, ki so bila objavljena v že omenjeni publikaciji **Afro-pessimism** iz leta 2017:

- **Steve Martinot in Jared Sexton**, »The Avant-Garde of White Supremacy« (Avantgarda bele nadvlade), 2002;
- **Jared Sexton**, »The Vel of Slavery: Tracking the Figure of the Unsovereign« (*Vel* suženjstva: sledenje figuri nesuverena), 2014;
- **Saidiya Hartman**, »The Belly of the World: A Note on Black Women's Labors« (Trebuh sveta: zapis o delu Črnskih žensk), 2016.

Martinot in Sexton sta leta 2002 zapisala, da imamo problem z Belo nadvlado, režimom Belskosti in njenimi prekomernimi dejanji ponavljanja in nenehnega izmikanja reprezentabilnosti. »Če je hegemonija bele nadvlade vselej (in samo) prekomerna, [potem] ji njena dejanja ponavljanja omogočajo nerepresentabilnost; njeno prekomernost raztopijo v nevidnost kot preprost vsakodnevni pojav.«²² S kulturnimi, ideološkimi in institucionalnimi sredstvi je Bela nadvlada več kot le prisotna; je vseprisotna, vseobsegajoča in nesorazmerna. Ponavljajoča se narava dejanj Bele nadvlade pomeni, da ta dejanja niso osamljeni primeri, temveč se pojavljajo pogosto in dosledno. S tem postane njena vseprisotna narava nevidna in zlita z vsakdanjostjo. Ta proces normalizacije pomeni, da zatiralskih dejanj Bele nadvlade pogosto ne prepoznamo kot takšnih, kar sistemu omogoča, da se ohranja brez večjih izzivov.

V Sloveniji je ta režim še posebej izrazit. Na prevladujoče družbene strukture in kulturne norme močno vpliva homogeno pojmovanje identitete, ki daje prednost belim, heteronormativnim Slovencem. Posamezniki, ki odstopajo od te norme – bodisi zaradi rase, etnične pripadnosti, spolne usmerjenosti ali drugih vidikov identitete – so pogosto marginalizirani in obravnavani kot »Drugi«. Ta diskriminacija ni le družbena, temveč globoko zakoreninjena v institucionalnih praksah in družbenih odnosih.

Martinot in Sexton zapišeta: »Ponavljanje zaničevanja postane izvajanje bele supremacistične identitete, vedno znova. Zaničujoč izraz zasede samo središče strukture bele nadvlade.«²³ Obstajata dva običajna načina razumevanja in razlage zapletenega vprašanja Bele nadvlade: psihologizacija in socializacija. Psihologizirajoči pristop predvideva, da razizem izhaja iz psiholoških dejavnikov, kot so strah, tesnoba, negotovost ali potlačene želje v posameznikih. V primeru socializacije Bela nadvlada služi ohranjanju moči Belega vladajočega razreda s podpiranjem trenutne politične ekonomije. Martinot in Sexton izpostavljata, da »dihotomija med belo etiko in njeno nerelevantnostjo za nasilje

policijskega profiliranja ni dialektična; obe sta nezdružljivi. Kadar koli poskušamo govoriti o paradigmi policijskega delovanja, smo prisiljeni ponovno razpravljati o posamičnih dogodkih – na primer o odmevnih policijskih umorih in z njimi povezanimi sodnimi bitkami.«²⁴ Ko poskušamo nasloviti širšo paradigmo ali sistemsko naravo policijskega delovanja (in z njo povezane težave), se pogovor pogosto preusmeri na specifične odmevne primere policijskega nasilja in posledične pravne bitke. Ta premik preprečuje poglobljeno analizo sistemskih težav, saj je poudarek še vedno na posamičnih primerih, ne pa na splošni strukturi in načelih, ki omogočajo nadaljevanje takšnih praks.

Martinot in Sexton izpostavljata, da se problem Belskosti pojavlja tudi v razpravah o tradicionalnih vprašanih radikalne levičarske politike, ki predpostavljajo (in odpravljajo) »vlogo rase in rasizma kot družbene kategorizacije«.²⁵ Kar potrebujemo, je neposredna analiza nasilja Bele nadvlade, ki vztraja na vseprisotnosti, terorju in, kot pravi Wilderson in s čimer se povsem strinjam, »brezplačnem nasilju« (*gratuitous violence*), nasilju, ki je samo sebi namen, okrutnem nasilju, ki je namenjeno Črnskem telesu.²⁶

Sextonova analiza v »The Vel of Slavery: Tracking the Figure of the Unsovereign« preučuje, kako se kolonializem in naseljenjski kolonializem razlikujeta v načinu upravljanja nasilja, okupaciji in odnosih med kolonizatorji in koloniziranimi. Besedilo izpred desetletja je izjemno aktualno za ponovno premišljevanje trenutne situacije v Izraelu-Gazi in na Zahodnem bregu. Kolonializem deluje po prostorsko-časovni logiki, ki uveljavlja trajne delitve med kolonizatorji in koloniziranimi. To ustvarja togo hierarhijo, v kateri imajo kolonizatorji moč, kolonizirani pa so podrejeni. Fanonov koncept »zastale ali zamrznjene dialektike« se nanaša na način, kako se kolonializem ohranja v nenehnem stanju srečevanja in konflikta.²⁷ V nasprotju s tradicionalnim kolonializmom naseljenjski kolonializem stremi k odpravi razlike med kolonizatorjem in koloniziranim. Cilj ni le

²² Martinot, Steve in Sexton, Jared. »The Avant-Garde of White Supremacy«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 58. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2002.

²³ *Ibid.*, str. 58.

²⁴ *Ibid.*, str. 54–55.

²⁵ *Ibid.*, str. 64.

²⁶ Wilderson III, Frank B. »The Prison Slave as Hegemony's (Silent) Scandal«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 69. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2003.

²⁷ Sexton, Jared. »The Vel of Slavery: Tracking the Figure of the Unsovereign«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 152. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2014.

izkoriščanje zemlje in ljudi, temveč popolna zamenjava staroselskega prebivalstva. V ospredju je proces *eliminacije*: staroselsko prebivalstvo je prisiljeno zapustiti svojo zemljo s prisilno odstranitvijo; z nasiljem se uničuje, ubija, pokrajino pa preoblikuje v to, kar Mbembe prek nekropolitike imenuje »krajina smrti«; ustvarjajo se pogoji, v katerih življenje staroselskega prebivalstva postane nevzdržno in kjer brezplačno nasilje preide v brezplačno smrt; staroselsko prebivalstvo se z asimilacijo vključuje v družbo naseljencev ter briše njihovo kulturno in družbeno identiteto. V tradicionalnem kolonializmu kolonialna paradigma vzdržuje raso s tehnikami rasnega razlikovanja, kar podpira sistem stalne delitve in neenakosti. Naseljski kolonializem sicer še vedno uporablja rasne tehnike, vendar ni nujno, da uveljavlja toge in stalne delitve. Njegov primarni cilj je izkoreninjenje ali popolna zamenjava staroselskega prebivalstva, ne pa ohranjanje trajnega stanja razlikovanja.

Dekolonizacija v tem kontekstu vključuje artikulacijo kolonialnega odnosa, vendar je treba, kot trdi Sexton, poudariti ključno razliko med dekolonizacijo in naseljsko dekolonizacijo: dekolonizacija skuša spodkopati pogoje možnosti kolonializma z izgonom kolonizatorja, a namesto da bi ga odpravila, z izgonom kolonizatorja »ohranja odprto možnost [njegove] vrnitve v obliki neokolonializma«. ²⁸ Zato Sexton natančno pojasnjuje: »Podobno [kot tradicionalni kolonializem] lahko naseljski kolonializem spotoma izkorišča delo koloniziranih, a njegov *raison d'être* je izginotje staroselcev. Prostorsko-časovna logika naseljskega kolonializma je minljivost v službi demografske zamenjave, njegova relacijska logika pa je radikalno ne-srečanje ('nekaj, kar hoče ukiniti samo sebe').« ²⁹ Za razliko od tradicionalnega kolonializma, ki vključuje trajen in pogosto konflikten odnos med kolonizatorji in koloniziranimi (kakor ga opisuje Fanonova zastala dialektika), naseljski kolonializem stremi k »radikalnemu ne-srečanju«. ³⁰ Ta izraz označuje končni cilj, ki je pretrganje vseh smiselnih interakcij ali odnosov med naseljenci in staroselskim prebivalstvom. Gre za željo po popolni in dokončni ločitvi, željo, da staroselska ljudstva ne bi več obstajala v kakršni koli obliki na svoji zemlji. Naseljski kolonializem lahko izkorišča delo staroselcev, vendar je njegov končni cilj njihova popolna odstranitev ali izkoreninjenje. To izkoreninjenje je glavni namen naseljskega kolonializma, ki deluje po logiki nenehnih sprememb, da bi staroselce nadomestil z naseljenci. V nasprotju s tradicionalnim kolonializmom, ki vključuje stalne in pogosto konfliktno odnose, naseljski kolonializem stremi k radikalni ločitvi, pri kateri se za dosego dokončne in popolne prekinitve staroselskega prebivalstva popolnoma odstrani ali izbriše.

Tako v afropesizmu kot v afrofuturizmu je veliko govora o času in prostoru, ki ju prežemajo parametri skorajda filmske dramaturgije. Sexton prikaže tudi zgodovinske in sodobne implikacije neokolonializma (ta se mora nadaljevati, vse dokler obstajajo surovine za ekstrakcijo, izkoriščanje itd.). V naseljskem kolonializmu mora staroselec »izginiti«, biti trajno odstranjen. Naseljski kolonializem pomeni preoblikovanje pogojev sobivanja. Kot trdi Lorenzo Veracini, naseljski kolonializem prinaša hujše posledice, saj mora kolonizator, potem ko se je zakoreninil v kolonizirani zemlji, ohraniti nove privilegije in živeti z njimi. ³¹ Naseljska dekolonizacija to upošteva. »V prostoru, ki ga oblikuje teoretični objekt naseljskega kolonializma, v njegovi opredelitvi glede na kolonializem, je omogočena *radikalizacija* dekolonizacije in menim, da je ta radikalizacija naseljska dekolonizacija.« ³² »Naseljska dekolonizacija [zato] ne sme, tako kot dekolonizacija, zahtevati nazaj le zemlje in virov, uveljaviti suverenosti staroselcev, zaščititi ali obnoviti dekolonialnih oblik kolektivnega življenja in vzpostaviti ali ponovno vzpostaviti dekolonialnih oblik vladanja, ampak tudi, za razliko od dekolonizacije, *zasledovati* naseljenca in spodkopavati samo osnovo njegove možnosti in celo njegove želje vladati.« ³³

Hartman pojasnjuje, da je konceptualizacija dela Črnskih žensk v kontekstu suženjstva zahtevna, ker zahteva vključitev vidikov spola, spolnosti in reprodukcije. ³⁴ Tradicionalne pripovedi teh razsežnosti pogosto ne obravnavajo v celoti. A feministične pozicije, ki jih je navdihnil pionirski esej Angele Davis iz leta 1971 »Reflections on Black Women's Role in the Community of Slaves« (Razmišljanja o vlogi Črnskih žensk v suženjski skupnosti), ³⁵ so si v svoje analize prizadevale vključiti te dejavnike. Davis je poudarila ključno vlogo spola in reproduktivnega dela pri razumevanju dinamike suženjstva in specifičnih načinov nasilja nad zaslužjenimi ženskami. Ta perspektiva je bistvena za celovito razumevanje suženjstva, ki naj vključuje pogosto prezrte izkušnje Črnskih žensk.

²⁸ *Ibid.*, str. 153.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ Veracini, Lorenzo. »Introducing *Settler Colonial Studies*«. *Settler Colonial Studies*, let. 1, št. 1, 2011, str. 1–12. Citirano v: Sexton [2014] 2017, str. 152.

³² *Ibid.*, str. 154.

³³ *Ibid.*

³⁴ Hartman, Saidiya. »The Belly of the World: A Note on Black Women's Labors«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 80–81. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2016.

³⁵ Davis, Angela. »Reflections on Black Women's Role in the Community of Slaves«. *The Black Scholar*, let. 3, št. 4, 1971, str. 2–15. Citirano v Hartman [2016] 2017, str. 81.

Še več, »nadomestljivost sužnja, brezobzirna uporaba črnkega telesa za ustvarjanje vrednosti ali užitka in skupna ranljivost blaga, bodisi moškega ali ženskega, ogrožajo prevladujoče [Bele] obravnave spola«. ³⁶

Hartman poudarja težavnost razumevanja dela Črnk v okviru suženjstva, zlasti ko gre za obravnavo reproduktivnega dela. Akademičarke, kot so Hortense Spillers, Jennifer Morgan, Dorothy Roberts, Alyss Weinbaum in Neferti Tadiar, navaja Hartman, so izpostavile, da je reproduktivno delo ključno za razumevanje spolnih vplivov suženjstva in njegovih povezav z globalnim kapitalizmom. ³⁷ Vendar je obravnavanje teh vprašanj razkrilo omejitve v obstoječih analitičnih okvirih in porušilo ustaljene kritične kategorije. Kompleksnost družbeno spolnega in spolnega razlikovanja v kontekstu suženjstva kaže, da kategorija dela sama po sebi ne zadostuje. Suženjstvo kot sistem ni vključevalo le izkoriščanja delovne sile, temveč tudi komodifikacijo in dehumanizacijo posameznikov, kar otežuje tradicionalne analize spola in razkriva širše ranljivosti ter načine dominacije, značilne za ta sistem. Nekaj podobnega se danes dogaja na ravni beguncev, ki so obravnavani, zajeti in deportirani kot meso brez spola in razlik. Za zaključek se Hartman sklicuje še na eno pomembno osebnost afropesimizma, Christino Sharpe. Ta v svojem delu »In the Wake« (Budnica), objavljenem leta 2014, »maternico spremeni v tovarno, ki reproducira Črnskost kot abjekcijo, porodni kanal pa preoblikuje v še en domači srednji prehod [kar se nanaša na del trikotne trgovine s sužnji med Afriko, Ameriko in Evropo]«. ³⁸

Ta preureditev in novi asemblaži odnosov odpirajo potencialnost za radikalno pozicioniranje treh parametrov filmskega ustvarjanja: prostora, časa in političnosti.

**

Prevod iz angleščine **Jovita Pristovšek** | Redakcija **Marina Gržinić**

³⁶ Hartman [2016] 2017, str. 83.

³⁷ Hartman navaja naslednja dela: Spillers, Hortense J. »Mama's Baby, Papa's Maybe: An American Grammar Book«. V: Spillers, Hortense J. *Black, White, and in Color: Essays on American Literature and Culture*. Chicago: University of Chicago Press, str. 203–229; Morgan, Jennifer. *Laboring Women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004; Weinbaum, Alys. *Wayward Reproductions*. Durham: Duke University Press, 2004; Weinbaum, Alys. »Gendering the General Strike: W. E. B. Du Bois's *Black Reconstruction* and Black Feminism's 'Propaganda of History'«. *South Atlantic Quarterly*, let. 112, št. 3, 2013, str. 437–63; Tadiar, Neferti. *Things Fall Away*. Durham: Duke University Press, 2008; Tadiar, Neferti. »Life-Times of Disposability within Global Neoliberalism«. *Social Text*, let. 31, št. 2, 2013, str. 19–48.

³⁸ Sharpe, Christina. »In the Wake«. *The Black Scholar*, let. 44, št. 2, 2014, str. 59–69. Citirano v Hartman [2016] 2017, str. 85. Srednji prehod je bil faza atlantske trgovine s sužnji, v kateri so milijone zaslužjenih Afričanov prepeljali v Ameriko kot del trikotne trgovine s sužnji. Ladje so odhajale iz Evrope na afriška tržišča z izdelki (prva stran trikotnika), ki so jih nato zamenjali za sužnje z vladarji afriških držav in drugimi afriškimi trgovci s sužnji. Suženjske ladje so prepeljale sužnje čez Atlantik (druga stran trikotnika). Dobiček od prodaje sužnjev so nato uporabili za nakup izdelkov, kot so krzna in kože, tobak, sladkor, rum in surovine, ki bi jih prepeljali nazaj v Evropo (tretja stran trikotnika), da bi sklenili trikotnik.

VIRI IN LITERATURA

Badiou, Alain. *Being and Event*. Prev. Feltham, Oliver. London: Continuum, 2006. | **Benjamin, Walter.** »Zapisi o pojmu zgodovine«. Prevedel Košar, Aleš. *Phainomena*, let. 24, št. 94/95, 2015, str. 277–86. | **Davis, Angela.** »Reflections on Black Women's Role in the Community of Slaves«. *The Black Scholar*, let. 3, št. 4, 1971, str. 2–15. | **Hartman, Saidiya.** »The Belly of the World: A Note on Black Women's Labors«. V: Wilderson III, Frank B., Hartman, Saidiya, Martinot, Steve, Sexton, Jared in Spillers, Hortense J. (ur.). *Afro-pessimism: An Introduction*. Minneapolis: Racked & Dispatched, 2017, str. 80–90. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2016. | **Hartman, Saidiya.** »The Burdened Individuality of Freedom«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 31–48. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 1997. | **Hartman, Saidiya.** *Lose Your Mother: A Journey along the Atlantic Slave Route*. New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2007. | **Martinot, Steve in Sexton, Jared.** »The Avant-Garde of White Supremacy«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 49–66. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2002. | **Mbembe, Achille.** *Necropolitics*. Prev. Corcoran, Steven. Durham: Duke University Press, 2019. | **Morgan, Jennifer.** *Laboring Women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004. | **Patterson, Orlando.** *Slavery and Social Death*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982. | **Sexton, Jared.** »The *Vel* of Slavery: Tracking the Figure of the Unsover-

eign«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 148–69. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2014. | **Sharpe, Christina.** »In the Wake«. *The Black Scholar*, let. 44, št. 2, 2014, str. 59–69. | **Spillers, Hortense.** »Mama's Baby, Papa's Maybe: An American Grammar Book«. In *Black, White, and in Color: Essays on American Literature and Culture*, 203–29. Chicago: University of Chicago Press, 2003. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 1987. | **Tadiar, Neferti.** *Things Fall Away*. Durham: Duke University Press, 2008. | **Tadiar, Neferti.** »Life-Times of Disposability within Global Neoliberalism«. *Social Text*, let. 31, št. 2, 2013, str. 19–48. | **Veracini, Lorenzo.** »Introducing *Settler Colonial Studies*«. *Settler Colonial Studies*, let. 1, št. 1, 2011, str. 1–12. | **Weinbaum, Alys.** *Wayward Reproductions*. Durham: Duke University Press, 2004. | **Weinbaum, Alys.** »Gendering the General Strike: W. E. B. Du Bois's *Black Reconstruction* and Black Feminism's 'Propaganda of History'«. *South Atlantic Quarterly*, let. 112, št. 3, 2013, str. 437–63. | **Wilderson III, Frank B.** *Afropessimism*. New York: Liveright Publishing Corporation, 2020. | **Wilderson III, Frank B.** »The Prison Slave as Hegemony's (Silent) Scandal«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 67–79. Besedilo je bilo prvotno objavljeno leta 2003. | **Wilderson III, Frank B., Hartman, Saidiya, Martinot, Steve, Sexton, Jared in Spillers, Hortense J.** »Introduction«. V: Wilderson III, Frank B. idr. (ur.) 2017, str. 7–13. | **Womack, Ytasha L.** *Afrofuturism: The World of Black Sci-Fi and Fantasy Culture*. Chicago: Lawrence Hill Books, 2013.